

МОДЕРНІЗАЦІЯ РЕКРЕАЦІЙНОГО ТА ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті розглянуто передумови розвитку рекреаційно-туристичного комплексу Тернопільської області, рівень освоєння рекреаційного і туристичного потенціалу. Запропоновані напрямки модернізації рекреаційно-туристичного комплексу регіону.

The article deals with the problems of sacred tourism development in Ternopil region. The economical problems of infrastructure maintenance of tourism sphere development in the region are outlined.

Ключові слова: туризм, рекреація, потенціал, підприємництво, інфраструктурні об'єкти, регіон.

Key words: tourism, sacred tourism, infrastructure and religious objects.

Розвиток туристичного бізнесу Тернопільської області в умовах подолання наслідків економічної кризи має надзвичайне значення для економіки регіону. У ньому представлені унікальні природні ландшафти, історичні та архітектурні пам'ятники, культові релігійні споруди. У поєднанні із сприятливими природно-кліматичними умовами, розвинутою мережею доріг, системою діючих інфраструктурних об'єктів рекреаційно-туристичний комплекс області має об'єктивні передумови для успішного розвитку.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. На сьогоднішній день туристичний бізнес на Тернопіллі розвинутий недостатньо. Причини несуть як об'єктивний, так і суб'єктивний характер. Крім відсутності належного фінансування та інвестицій у галузь не завжди правильним є часткове використання рекреаційного ресурсу.

Мета і завдання дослідження полягає у розгляді передумов та рівня розвитку туристично-рекреаційного комплексу Тернопільської області та розробці пропозицій щодо напрямків модернізації сфери туристичного бізнесу з метою раціонального використання наявного рекреаційного та туристичного потенціалу.

Аналіз досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми. Дослідженням ресурсного потенціалу Тернопільської області займалися велика кількість науковців. Так, наприклад, ця проблема знайшла відображення у працях таких дослідників., як О. В. Заставецька, Є. П. Качан, А.В. Кузишин, Д. В. Ткач, І. Ю. Чеболда, Л. П. Царик. Туристичні та рекреаційні ресурси регіону досліджені частково і потребують більшої уваги. Подальше опрацювання вищезгаданої проблеми сприятимуть освоєнню нових видів туристичних послуг і розвитку туристично-рекреаційному потенціалу Тернопільської області в цілому.

Виклад основного матеріалу дослідження. Туристичний та рекреаційний потенціал Тернопільщини характеризується різноманітністю рельєфу, який представлений рівнинним і гірським ландшафтами. По рівнинній території області протікають 120 річок, основними з яких є Дністер із притоками Збруч, Джурин, Золота Липа, Коропець, Нічлава, Серет, Стрипа. Унікальними природними об'єктами

краю є Дністровський каньйон, водоспади, озера. Гірський ландшафт представляють Товтровий кряж, Кременецькі гори. Карстові печери Борщівського району вважаються найбільшими у світі. Спеціалісти схиляються до думки, що підземні природні утворення області досліджені лише на 20 %. У найближчому майбутньому ми станемо свідками відкриття нових карстових печер у регіоні.

Багатство флори і фауни у межах області представлено 421 об'єктами природно-заповідного фонду. Основні з них - природний заповідник "Медобори", три регіональні ландшафтні парки, 117 ландшафтних, лісових, ботанічних, зоологічних, орнітологічних, гідрологічних заказників, геологічні, гідрологічні, ботанічні та зоологічні пам'ятки природи, 4 заповідні урочища, 3 ботанічні сади, 9 дендрологічних парків, зоологічні парки та 13 пам'яток садово-паркового мистецтва. Представлені об'єкти природно-заповідного фонду становлять основу туристичного продукту регіону.

Тернопільська область багата на всі види лікувальних вод (типу "Моршин", "Нафтуса", "Друскінінкай" тощо), цілющі грязі, унікальні методи оздоровлення. Регіон відзначається потенціалом у розвитку санаторно-курортних та відпочинкових зон.

Оскільки вище згаданий регіон знаходиться у центрі материка, то клімат у більшості випадків залежить від континентальних повітряних мас, які надходять на територію області. Тому середньорічна температура повітря коливається від 6,9°C у центральній частині області до 7,4°C на півночі і півдні. Найтепліший місяць - липень, найхолодніший - січень. Улітку середні температурні показники найвищі в південній частині області (18,8°C), а найнижчі - у центральній і західній частинах (+18,0°C - +18,5°C). У січні температура повітря в центральній частині дещо нижча - 5,4°C, а ніж в інших частинах області (-4,5°C - -5°C). Середньорічна температура повітря становить +6,8°C, однак цей показник впродовж останніх років підвищується. Безморозний період - 150 - 165 днів. Річна сума опадів коливається від 600 мм до 650 мм.

Історичні та архітектурні пам'ятники Тернопільщини займають другу позицію серед популярних об'єктів відвідування туристами після природних. У Тернопільській області на їх основі створено три державні історико-архітектурні заповідники - Збаразький, Кременецько-Почаївський і Бережанський. За кількістю архітектурних пам'яток Тернопільщина посідає третє місце в Україні, а наявність 34 старовинних замків і їх фрагментів дає підставу отримати перше місце у державі. Збаразький історико-архітектурний заповідник утворюють Збаразький замок XVII століття, церква Преображення Господнього 1600 року, ансамбль споруд монастиря ордену отців Бернардинів, Вишневецький архітектурно-ландшафтний комплекс із пам'яток архітектури XIV-XIX століть, Скалатський замок XVII століття, вісімнадцять замків у Тереховлі та Чорткові, смт. Микулинцях, Золотому Потоці, селах Язловець та Підзамочок, фортеці у смт. Скалі Подільській та с. Кривче.

До складу Кременецько-Почаївського історико-архітектурного заповідника входять 17 пам'яток XIV - XX століть, розташованих у містах Кременець і Почаїв. Найціннішими історичними об'єктами є: руїни Кременецького замку, Свято-Миколаївський собор, ансамбль архітектурних споруд Кременецького Свято-Богоявленського монастиря, Кременецький ієзуїтський монастир та Почаївська Свято-Успенська лавра.

Бережанський історико-архітектурний заповідник утворюють комплекс замків Синівських, будівля ратуші, адмінбудинок, споруда магістрату, будівля “Рідна школа”, комплекс споруд вірменської церкви.

Важливою складовою туристичного потенціалу області є об’єкти сакральної культури. На її території функціонують два центри світового значення: Почаївська Лавра, Маріїнський духовний центр.

Почаївська Лавра знаходиться в Кременецькому районі на півночі області на віддалі майже 100 км від м. Тернополя. Маріїнський духовний центр розташований у с. Зарваниця, на віддалі 60 км південно-західного напрямку від м. Тернополя.

Освоєнню рекреаційного потенціалу сприяє транспортна доступність території. В області розвинуті такі види транспорту: залізничний, автомобільний, річковий, трубопровідний, авіаційний. На території області розташовані 43 залізничні станції та зали очікування пасажирів, довжина колій становить 777,3 км, експлуатаційна довжина колій - 634,3 км. Найважливіша магістраль (Львів - Київ) перетинає область із заходу на схід. Перевезення в межах області здійснюється залізницями Тернопіль - Ланівці, Тернопіль - Підволочиськ, Тернопіль - Бережани, Тернопіль - Заліщики. Ділянка залізниці Львів - Підволочиськ електрифікована. Із Тернополя можна добратися залізницею до усіх обласних центрів України та країн ближнього зарубіжжя.

Довжина автомобільних шляхів області складає 5,6 тис. км, з яких 5,1 тис. км становлять дороги із твердим покриттям. Найважливіші автомагістралі перетинають область із півночі на південь (Дубно - Кременець - Тернопіль - Заліщики - Чернівці) і з заходу на схід (Львів - Зборів - Тернопіль - Підволочиськ - Хмельницький), важливою є також автомобільні дороги Тернопіль - Бучач - Івано-Франківськ та Тернопіль - Чортків - Кам'янець-Подільський. Вони забезпечують міжобласні і внутрішньообласні зв'язки. Крім того, перевезення в межах області здійснюються автомобільними дорогами обласного значення. Серед них найважливішими є: Тернопіль - Бережани, Тернопіль - Гусятин, Галич - Підгайці - Тербовля - Тернопіль; Тернопіль - Кременець, Тернопіль - Залізці - Почаїв. Автобусні маршрути пролягають в усі кінці області; ними курсує понад 2,5 тис. автобусів і мікроавтобусів. Міський електротранспорт працює в Тернополі.

Річковий транспорт - один з основних видів транспорту, що здійснює перевезення вантажів та пасажирів внутрішніми водними шляхами. В області він розвинутий на р. Дністер за течією нижче м. Заліщик.

Авіаційний транспорт в основному використовувався в області для перевезення пасажирів. Зараз він майже не функціонує. Аеропорт "Тернопіль", що знаходиться за межами міста на відстані двох кілометрів, має злітно-посадочну смугу з штучним покриттям розміром 2000 м на 42 м і може обслуговувати повітряні судна з максимальною злітною масою до 61 тонни (літаки типу Л-410, Ан-24, Ан-26, Ан-12, Як-40, Як-42, Іл-18, ТУ-134, та вертольоти всіх типів). Пропускна здатність аеропорту 100 пасажирів за 1 год.

Використанню рекреаційного потенціалу Тернопільської області сприяють об’єкти інфраструктури і сфери обслуговування. Високий рівень обслуговування забезпечують кваліфіковані спеціалісти із туризму, готельно-ресторанної справи, які готують місцеві заклади освіти. У галузі туризму сьогодні працює 46 ліцензованих суб’єктів підприємницької діяльності, 13 туроператорів, 33 турагенти. Готельне господарство Тернопільщини представлене більше 70 готелями. Вони розміщені на території області нерівномірно. Більшість сконцентровано у Тернополі або поблизу

обласного центру, а також у містах Заліщики, Чортків, Кам'янець-Подільський, Кременець.

Для покращення використання рекреаційного і туристичного потенціалу у Тернопільській області, на нашу думку, необхідно в першу чергу реконструювати автомобільні шляхи загальною протяжністю не менше 150 км, а також облаштувати їх закладами побутового, технічного і медичного сервісу згідно з європейськими стандартами.

Розвиток туристичного бізнесу вимагає значних інвестицій. Оскільки можливості держави поки що обмежені, видається доцільним вироблення механізмів залучення коштів вітчизняних інвесторів, що має гарантуватися державою і базуватися на відповідних законодавчих актах. Доцільно розробити регіональну програму податкової лояльності для підприємців, які здійснюють діяльність у сфері туризму або галузях обслуговування його інфраструктури, особливо, якщо ними створюються робочі місця, стимулювати бажання підприємців освоювати нові види туристичних послуг. Прикладом цього може становити розвиток таких активних видів відпочинку як сафари на квадроциклах, автомобілях підвищеної прохідності, дайвінгу, підводного полювання, велосипедних турів.

Підвищення рівня послуг об'єктами готельно-ресторанного бізнесу відповідно до європейських стандартів, а саме: можливість замовлення і бронювання послуг через Інтернет, надання об'єктам по всій території доступу до Інтернету, облаштування зони для дозвілля дітей у готелях і ресторанах та послуги нагляду за ними, володіння обслуговуючим персоналом іноземними мовами сприятиме комплексному використанню туристичного потенціалу Тернопільської області.

Висновки. Тернопільська область має сприятливі природо-кліматичні, фізико-географічні, інфраструктурні передумови для розвитку рекреаційно-туристичного комплексу.

1. Розвиток туризму в області вимагає реконструкції автомобільних шляхів загальною протяжністю не менше 150 км, а також їх облаштування закладами побутового, технічного і медичного сервісу.

2. Забезпечення дотримання європейських стандартів у функціонуванні об'єктів готельно-ресторанного бізнесу.

3. Організація та освоєння нових видів активного туризму на території області.

4. Раціональне використання рекреаційного потенціалу вимагає значних інвестицій. Оскільки можливості держави поки що обмежені, видається доцільним вироблення механізмів залучення коштів вітчизняних інвесторів, розробки програми податкової лояльності для підприємців, які спеціалізуються на наданні послуг у сфері туризму.

Література

1. Андропов О. М. Стан рекреаційного комплексу України // *Економіка і Екологія*. – 2005. - № 24. - 21 с.

2. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України : методологія та методика аналізу, термінологія, районування: Монографія. – К.: ВПЦ “Київський університет”, 2001. – 395 с.

3. Береза Г. Тербовляниця. Рідний край / 5 клас. Географія району 8-9 кл. - Тернопіль: Підручники і посібники, 2004. - 96 с.

4. Головка Г. Святині мальовничої Тернопільщини // *Краєзнавство. Географія. Туризм*. - 2006.-№14-15.-. 37 с.